

Посилання на статтю

Россошанська О.В. Сутність економічної безпеки суб'єктів господарювання як сфери економічної науки / О.В. Россошанська // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СЛУ ім. В.Дала, 2011. – № 2(38). – С. 161-166. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/38/11rovsen.pdf>

УДК 65.012.8:005.934

О.В. Россошанська

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК СФЕРИ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Наведені графічні моделі представлення наукової спеціальності «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності». Сформовані блоки напрямів досліджень, які гуртуються біля базових категорій спеціальності. Виявлені вузькі місця і системна неповнота змісту цих блоків. Рис. 4, дж. 12.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки, служба безпеки, система забезпечення економічної безпеки.

О.В. Россошанская

СУЩНОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ КАК СФЕРЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ

Приведены графические модели представления научной специальности «Экономическая безопасность субъектов хозяйственной деятельности». Сформированы блоки направлений исследований, которые концентрируются около базовых категорий специальности. Выявлены узкие места и системная неполнота содержания этих блоков. Рис. 4, ист. 12.

O.V. Rossoshanskaya

ESSENCE OF EMPLOYER`S ECONOMIC SECURITY AS A BRANCH OF ECONOMIC SCIENCE

Graphical models of the scientific speciality "Employer's economic security" presentation are given. Blocks of research directions concentrated around base categories of the speciality are formed. Problem points and system incompleteness of content of these blocks are educed.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Глобальна криза яка охопила усі країни світу активізувала наукові дослідження стосовно економічної безпеки суб'єктів господарювання. В Україні вони проводяться в рамках наукової спеціальності 21.04.02 – Економічна безпека суб'єктів господарчої діяльності (далі спеціальність) [1]. Паспорт цієї спеціальності визначає методологічне бачення та напрямки дослідження. Але наявність в ньому близьких на перший погляд термінів, які в економічній науці мають багато визначень, не дозволяє сформувати представлення про цю сферу економічної науки як ціле. Тому часто отримані наукові результати, які містять таку базову категорію як «економічна безпека» неможливо однозначно віднести до цієї спеціальності.

“Управління проектами та розвиток виробництва”, 2011, № 2(38)

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з паспортом спеціальності найбільш поширене вживання мають такі терміни: «економічна безпека», «система економічної безпеки», «система забезпечення економічною безпекою» і «служба безпеки». Їх можна розглядати як категорії для вищезгаданої спеціальності. Відносно категорії «економічна безпека». Практично в кожному дисертаційному дослідженні визначення цієї категорії аналізується з позиції предмета дослідження і, як правило, відбувається уточнення визначень шляхом додавання додаткових відрізняльних ознак [2, 3, 4 та інш.]. Причина такого стану на думку багатьох фахівців зумовлена феноменом такого явища як «безпека» [5,6 та інш.]. Незважаючи на наявність в літературі пояснень відносно різниці між змістом термінів «система економічної безпеки» і «система забезпечення економічної безпеки» [7, с.44] в монографії [8, с. 265] стверджується, що « на сьогоднішній день не існує єдиного погляду і до визначення поняття «система економічної безпеки підприємства»». Таке визначення відсутнє і в роботі [9], яка присвячена розгляду теорії та практики економічної безпеки в системі науки про економіку.

Розв'язання перерахованих когнітивних дисбалансів доцільно починати з системного аналізу паспорту спеціальності.

Метою даної **роботи** є розробка на основі паспорта спеціальності 21.04.02.«Економічна безпека суб'єктів господарчої діяльності» графічних моделей, які дадуть цілісне уявлення про сутність спеціальності як сфери економічної науки через розуміння взаємозалежності категорій, які використовуються в паспорті, і визначать місце служби безпеки в цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Змістовний аналіз формули спеціальності та напрямків досліджень виявив два базових об'єкти реального світу по відношенню до яких досліджуються теоретико-методологічні, науково-методичні та прикладні засади, розвиток, тенденції та закономірності функціонування з позиції економічної безпеки. Це суб'єкт господарювання (далі СГ) та служба безпеки (далі СБ). До СГ віднесені транснаціональні компанії, корпорації, банки та підприємства. На сьогодні з позиції діючої нормативно-правової бази цей перелік не повний.

Зазначені об'єкти розглядаються в просторі двох систем: системи економічної безпеки СГ та системи забезпечення економічної безпеки СГ. При цьому крім дослідження економічної безпеки передбачаються дослідження які пов'язані з інноваційною, енергетичною, інвестиційною, зовнішньоекономічною та фінансовою безпекою. Цей перелік можна розширити ще іншими видами безпеки, які потребують дослідження з точки зору кореляції з економічною безпекою. Передбачено вивчення діяльності суб'єктів системи національної безпеки по забезпеченню економічної безпеки СГ, а остання розглядається як складова частина національної безпеки держави.

Описана взаємозалежність об'єктів реального світу та різних систем розкрита в графічному вигляді (рис. 1). Наведена модель побудована на змістовних взаємозв'язках категорій, які використовуються в паспорті спеціальності. Тому вона відображає спеціальність як цілісний образ, і буде використана для розкриття її сутності.

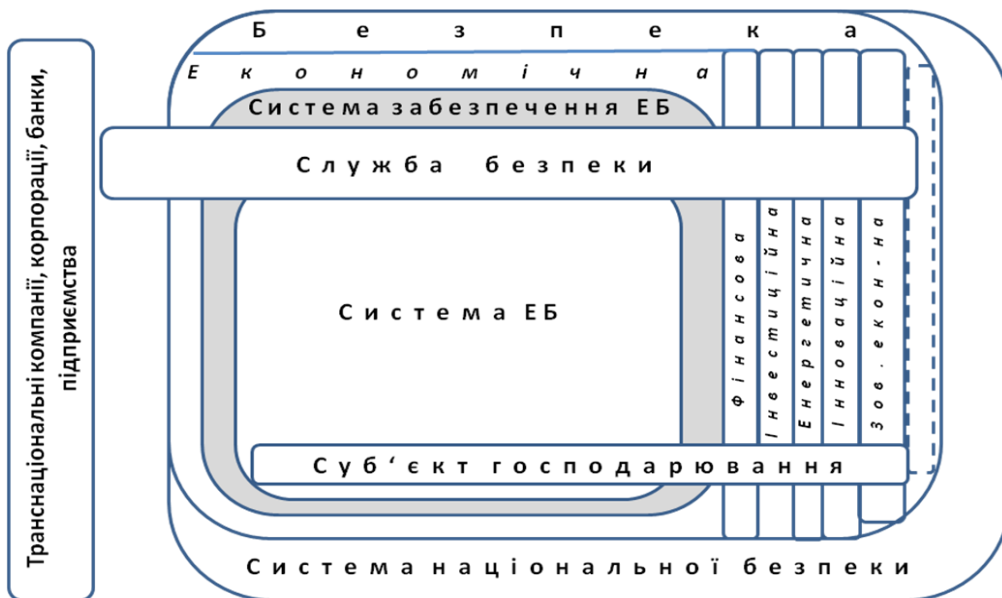

Рис. 1. Модель спеціальності 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарчої діяльності»

Найбільш часто в паспорті спеціальності використовується категорія «**Система економічної безпеки**». Вона застосовується у дев'яти (з 21) напрямках досліджень. При цьому два з них (3 та 14) містять ще по два під напрямки (рис.2). (В подальшому на рисунках цифрами позначені напрямки дослідження у відповідності з паспортом спеціальності). Як бачимо напрями дослідження систем економічної безпеки охоплюють дуже різноманітні сторони. Це і теорія та методологія досліджень систем економічної безпеки СГ, управління і механізми цієї системи, її стратегія розвитку і інноваційний розвиток, захист комерційної таємниці і інтелектуальної власності у системі економічної безпеки (а не суб'єкту господарювання), та інше.

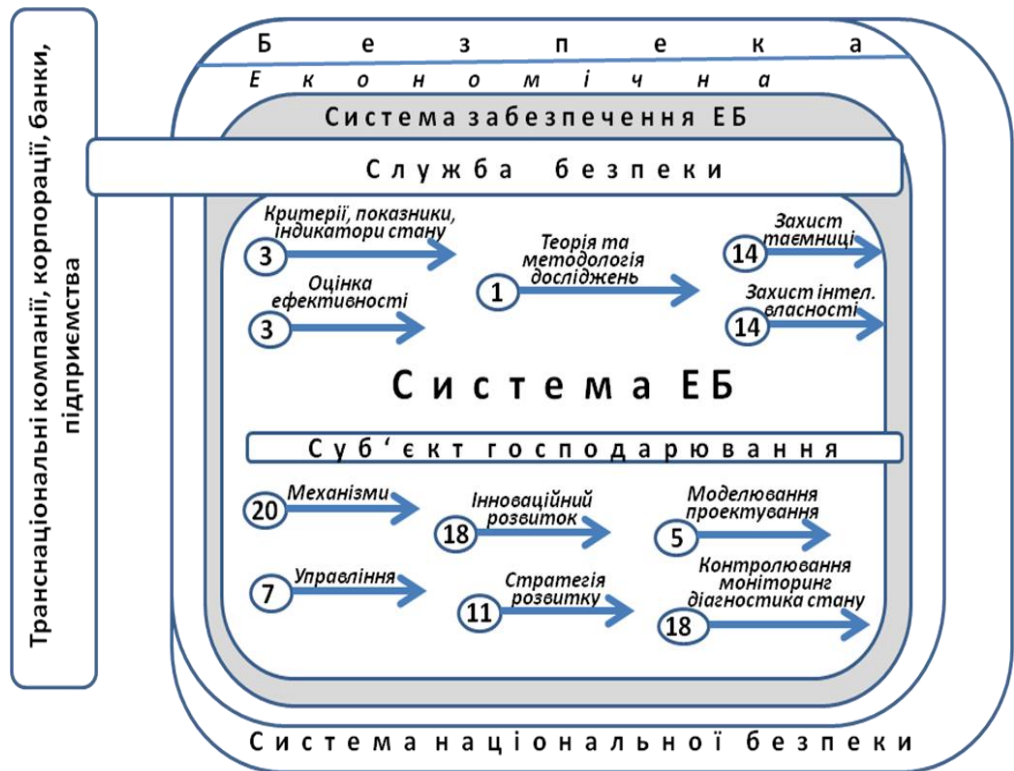

Рис. 2. Напрямки дослідження, які пов'язані з категорією «Система економічної безпеки суб'єкту господарювання»

Але з точки зору теорії систем вони не повні і не взаємодоповнюють. Саме це може бути причиною відсутності фундаментальних системних досліджень при вирішенні наукових проблем і завдань які пов'язані з економічною безпекою СГ.

Згідно з логікою паспорту спеціальності система економічної безпеки (а не суб'єкт господарювання) має бути забезпечена фінансово-економічно, кадрово, інформаційно-аналітично, організаційно в питаннях її функціонування та розвитку. Цю функцію покладено на **систему забезпечення економічної безпеки СГ** (рис. 3). В рамках загальних питань передбачаються дослідження з технології системи забезпечення економічної безпеки СГ, впровадження міжнародного та вітчизняного досвіду, національних та міжнародних стандартів системи забезпечення економічної безпеки СГ. Але, відносно напрямків дослідження системи економічної безпеки перелік напрямків дослідження системи забезпечення ще менш системний.

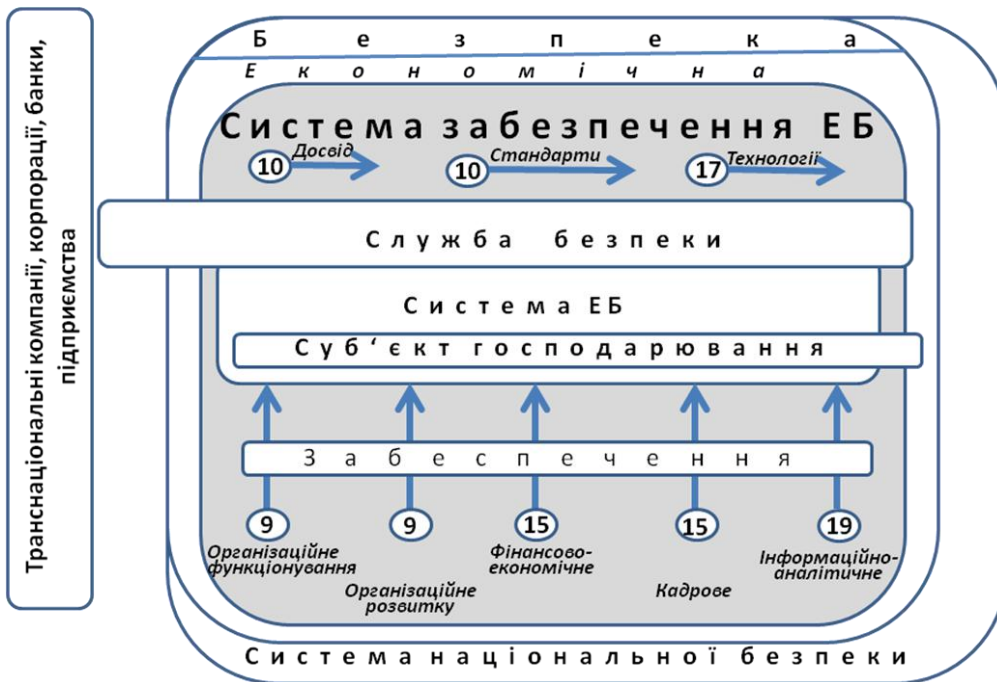

Рис. 3. Напрямки дослідження, які пов'язані з категорією «Система забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання»

Виходячи зі змісту другого напрямку дослідження паспорту спеціальності **служба безпеки** суб'єктів господарювання є складовою частиною **системи забезпечення економічної безпеки**. Саме в цьому напрямку передбачаються дослідження стосовно цілі, завдання, принципів, форм, методів, механізмів та функцій служби безпеки СГ в системі забезпечення економічної безпеки (рис. 4). Але в формулі спеціальності вказано, що наукова спеціальність досліджує цілі, завдання, форми, методи, технології, механізми управління і взаємодії служб безпеки СГ **в системі економічної безпеки**. Тобто в паспорті спеціальності немає чіткого уявлення про те, а до якої системи належить служба безпеки. Якщо вона одночасно присутня в двох системах, то які функції вона виконує в кожній з них. Спроба застосувати для пояснення цього факту, наприклад, існування двох систем різної природи (функціональної та організаційної систем [7, с.44]) протирічить основним положенням системного підходу відносно того, що сутність кожної системи розкривається через її структуру, функції і зв'язки (організацію). Для того щоб відобразити це положення паспорту спеціальності служба безпеки зображена так, що вона відноситься до двох систем одночасно (рис. 1-4).

Цей блок напрямків дослідження, який пов'язаний з службою безпеки, передбачає також розробку питань щодо організації діяльності служби безпеки, різних видів планування її діяльності, оцінки затрат та фінансово-економічних результатів діяльності служби безпеки. Дослідження питань щодо діяльності служби безпеки СГ по забезпеченню фінансової, економічної, енергетичної, інноваційної, інвестиційної, зовнішньоекономічної безпеки СГ також відносяться до цього блоку. Останнім напрямком дослідження блоку є діяльність служби безпеки по розв'язанню корпоративних конфліктів, запобіганню протиправному поглинанню та рейдерству.

Два напрямку дослідження (6 та 12) торкаються питань економічної безпеки СГ в ракурсі системи національної безпеки України (рис. 4). Перший передбачає вивчення діяльності суб'єктів системи національної безпеки України по забезпеченню економічної безпеки СГ. А другий – розгляду економічної безпеки СГ як складової частини національної безпеки держави.

При наявності різних думок відносно того, що таке економічна безпека (захист інтересів, протидія загрозам, сукупність умов як фактору спроможності ефективно захищатись, суб'єктивний стан [10]) останній напрямок може не мати внутрішньої логіки дослідження.

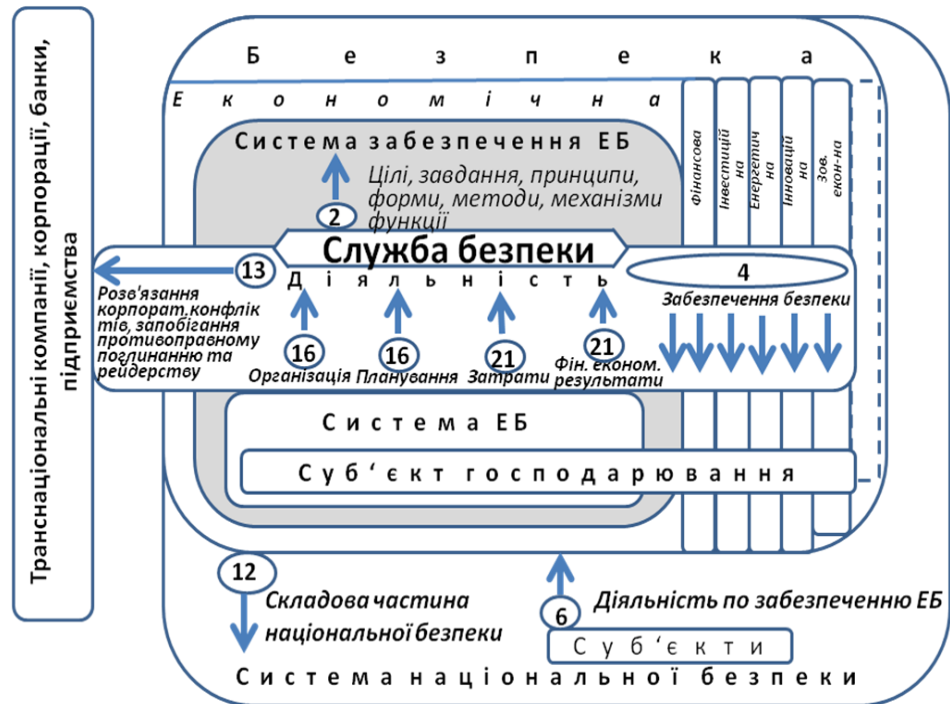

Рис. 4. Напрямки дослідження, які пов'язані з категорією «Служба безпеки суб'єкту господарювання»

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що існуючий паспорт спеціальності 21.04.02. «Економічна безпека суб'єктів господарчої діяльності» базується на сциентиському підході, який основну увагу приділяє технічним питанням. До них можна віднести 16-18 напрямків дослідження з 21. Питанням теорії та методології економічної безпеки та теорії систем економічної безпеки приділено дуже мало уваги. Графічне представлення паспорту спеціальності підтверджує, що в ньому закладено так званий натуралістичний погляд на безпеку суб'єкту господарювання як об'єктивну характеристику середі його життя і діяльності. Це в деякій мірі стримує дослідження, які базуються на інших поглядах, наприклад на діяльністному [11] та компетентністному [12] підходах. Але такий стан є повністю природним тому, що ця сфера економічної науки тільки починає розвиватись. Тому при виборі експліційно не представлених в паспорті актуальних напрямків дослідження необхідно обґрунтовано показувати, що вони повністю відносяться до спеціальності 21.04.02. «Економічна безпека суб'єктів господарчої діяльності» і

розширяють її рамки. В подальшому необхідно дослідити, в чому можуть виникнути протиріччя між новими підходами і паспортом спеціальності і як їх розв'язати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Паспорт спеціальності 21.04.02 – Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності (економічні науки): затверджено Постановою президії ВАК України 02.07.2008 N 66-08/6. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_3w/pg_gnnlwy.htm.
2. Ткаченко Ю.В. Організація та функціонування системи економічної безпеки суб'єктів господарювання (на матеріалах промислового комплексу Черкаської області): Автореферат дис. канд. економ. наук: 21.04.02/ Юлія Володимирівна Ткаченко / Університет економіки та права «КРОК». – К., 2009. – 21 с.
3. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: Автореферат дис. докт. економ. наук: 21.04.02/ Людмила Григорівна Шемаєва / Університет економіки та права «КРОК». – К., 2010. – 39 с.
4. Зачосова Н.В. Формування комплексної системи економічної безпеки компаній з управління активами інститутів спільного інвестування: Автореферат дис. канд. економ. наук: 21.04.02/ Наталія Володимирівна Зачосова / Університет економіки та права «КРОК». – К., 2011. – 21 с.
5. Ляшенко О.М. Дефініції соціально-економічної безпеки підприємства / О.М. Ляшенко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: зб. наук. праць. – Луганськ: вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2007. – Вип. 17. Ч. II – С. 179-187.
6. Атаманов Г.А. О необходимости новых подходов к исследованию феномена экономической безопасности / Г.А. Атаманов, А.Ф. Рогачев // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки. – 2009. – № 1 (71). – С. 320-325.
7. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія: в 3 т. Т.1 / [О.М. Ляшенко, Ю.С. Погорелов, В.Л. Безбожний та інш.]; за заг. ред. Г.В. Козаченко. – Луганськ: Елтон - 2, 2010. – 282 с.
8. Економічна безпека суб'єктів господарювання в умовах глобальної фінансової кризи (теоретико-методологічний аспект): монографія / [О.А. Кириченко, М.П. Денисенко, В.С. Сідак та інш.]; за ред. О.А. Кириченка, М.П. Денисенка, В.С. Сідака. – К.: ІМБ Університету «КРОК», 2010. – 412 с.
9. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
10. Россошанська О.В. Сутність категорії «економічна безпека» з позиції системології / О.В. Россошанська // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: матеріали XVI Міжн. наук.-практ. конф. (24-25 травня 2011 р.) / відп. ред. Л.Г. Ліпич. – Луцьк: Волин. Мистецька агенція «Терен», 2011. – С. 60-61.
11. КОРТУНОВ С. Становление политики безопасности [Электронный ресурс] / С. КОРТУНОВ. – Режим доступа: <http://viperson.ru/wind.php?ID=263722&soch=1>.
12. Россошанская О.В. Проектно-компетентный подход к экономической опасности / О.В. Россошанская // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – №1(37). – С.123-136.

Рецензент статті
Д.т.н., д.е.н., проф. Рамазанов С.К.

Стаття надійшла до редакції
17.05.2011 р.